મુંબઈ સરકારે, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ અને ગાયકવાડ સરકારે
ઇનામ લાયબ્રેરી માટે મંજુર કરેલું.

નીતિવાચનમાળા.

પુસ્તક ૧ લું.

કર્તા.

ડાહ્યાલાલ વ્રજલાલ પંડિત.

કિંમત દોઢ આનો.

આવૃત્તિ ૩ જી   પ્રત ૧૫૦૦

ઇ. સ. ૧૯૨૩

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા,

ડાહ્યાલાલ વ્રજલાલ પંડિત.

ચુણેલ. (તા. નડીઆદ)

સુરત લીમડાચોક કમાનગરવાડામાં આવેલા "નવયુગ" મુદ્રણ
પરાગજી ખંડુભાઈ દેશાઈએ છાપ્યું.

પ્રસ્તાવના.

દુનિયાના સુધરેલા બધા દેશોમાં નીતિનું શિક્ષણ હાલ ફરજિઆત થયું છે. એ દેશોમાં એ વિષય ઉપર ઘણાં પુસ્તકો લખાએલાં છે. આપણા દેશમાં પણ છેલ્લાં દસ વર્ષથી સરકારનું ધ્યાન એ તરફ ખેંચાયું છે, અને એ વિષયમાં કંઇક ધીમાં પણ ચોકસ પગલાં ભરવા માંડયાં છે. પ્રજા પણ કોઇ ધર્મને બાધ ન આવે એવું સામાન્ય નીતિનું શિક્ષણ શાળાઓમાં દાખલ કરવા સરકારને આગ્રહ કરે છે. આ સર્વ, દેશના ભાવિઉદયનું સૂચન છે.

આ વિષયનાં પુસ્તકોની આપણા સાહિત્યમાં મોટી ખોટ છે. '**નીતિશિક્ષણ**' એકલુંજ માત્ર આદર્શ પુસ્તક છે. નીતિનો વિષય જેટલો અગત્યનો છે તેટલોજ ગહન પણ છે. એમ જાણવા છતાં કેટલાક મિત્રોના આગ્રહથી મેં '**નીતિવાચનમાળા**' લખવાનું કામ હાથમાં લીધું. સતત પ્રયત્ન અને કેટલાક વિદ્વાનોની વખતો વખતની સૂચનાથી હાથમાં લીધેલું કામ પૂર્ણ કર્યું. તથાપિ તેમાં હું કેટલે દરજ્જે ફાવ્યો છું, એ જોવાનું કામ મારૂં નથી.

આ પુસ્તકના બે ભાગ કર્યાં છે. પહેલો ભાગ બાળવર્ગ માટે. અને બીજો ભાગ પહેલા ધોરણ માટે.

રચના અને શૈલી વિષે લંબાણથી વિવેચન કરવા કરતાં માત્ર ટુંકામાં એટલુંજ કહેવું બસ થશે, કે **નીતિવાચનમાળા**નાં બધાં પુસ્તકો શિક્ષણશાસ્ત્રના નિયમો યથામતિ ધ્યાનમાં રાખી તૈયાર કર્યાં છે.

અંતમાં વક્તવ્ય માત્ર એટલુંજ છે, કે અનેક દોષયુક્ત હોવા છતાં ગુજરાતી ભાષામાં લખાએલી આ પહેલીજ **નીતિવાચનમાળાનો** જો ગુર્જર પ્રજા આનંદથી યોગ્ય સત્કાર કરશે, તો લેખકને કેટલો બધો આનંદ થશે, એ કહેવાની જરૂર નથી.

ચુણેલ, જેઠ ૧૯૭૪ **ડાહ્યાલાલ વ્રજલાલ પંડિત.**

સરકારી કેળવણી ખાતાએ, વડોદરા રાજ્યે, ગુજરાત વિદ્યાપીઠ અને બીજાં દેશી રાજ્યોએ આ પુસ્તક ઇ૦ લા૦ માટે મંજુર કરી જે સત્કાર કીધો છે, તે બદલ તેમનો આભાર માનવો ઘટે છે.

પુસ્તકની વધતી જતી માંગણીને લીધે કંઇ પણ ફેરફાર કીધા વિના આ બીજી આવૃત્તિ કાઢી છે.

અંગાડી, અષાઢ ૧૯૭૯ કર્તા.

અનુક્રમણિકા.

આમ કહી તે બધો રોટલો ખાઈ ગયો. બિલાડીઓ વીલે મોંએ ત્યાંથી પાછી ગઈ.

પ્રશ્ન—બિલાડીઓ કેમ વઢી પડી?
પ્રશ્ન—વઢવાથી તેમને શું નુકશાન થયું?

પાઠ ૧૩. ઉંદર અને દેડકાની લડાઈ

એક નદીને કિનારે એક ઉંદર અને દેડકો રહેતા હતા. ઉંદર કહે, આ મારો કિનારો, અને દેડકો કહે મારો. બંને વચ્ચે મોટી લડાઈ થઈ. ઉંદર ઘાસના ઓથામાં રહી લડતો, અને લાગ જોઈ દેડકા ઉપર કૂદી પડતો. એ જોઈ દેડકાએ તેને કહ્યું, અલ્યા ઉંદરડા, જો તું ખરો મરદ હોય તો સામી છાતીએ આવી લડ. ચોરની પેઠે આમ છુપાઈને શું લડે છે? દેડકાના આવા બોલ સાંભળી ઉંદર બહાર આવ્યો. પછી તેઓ બરૂની સોટીઓ લઈ લડવા લાગ્યા. લડાઈ ખરેખરી જામી. એટલામાં એક સમડી આવી. તે બંનેને ઉપાડી ચાલતી થઈ.

પ્ર૦—ઉંદર અને દેડકો શા માટે લડતા હતા?
પ્ર૦—લડવાથી તેમને શું નુકશાન થયું?

પાઠ ૧૪. કાગડો અને શિયાળ

એક કાગડો ચાંચમાં પુરી લઇને બેઠો હતો. એટલામાં તે ઝાડ નીચે એક શિયાળ આવ્યું. શિયાળને ઘણી ભૂખ લાગી હતી. કાગડાની ચાંચમાં પુરી જોઈ તેણે તે પડાવી લેવાનો વિચાર કર્યો. પછી કાગડાની સામું જોઇ તે બોલ્યું, કાગડાભાઇ, કાગડાભાઇ, વાહ ! શું સુંદર તમારી પાંખો ! તમારી ચાંચ પણ બહુ સારી છે. તમારા જેવું રૂપાળું પંખી બીજું કોઈ નથી. તમારૂં શરીર જેવું રૂપાળું છે, તેવોજ તમારો રાગ પણ રૂપાળો હશે. માટે જરા બોલી બતાવો જોઇએ. પોતાનાં વખાણ સાંભળી કાગડો ફુલાઇ ગયો. તેણે કા કા એમ બોલવા માંડયું, એટલે તેની ચાંચમાંથી પુરી નીચે પડી ગઈ. શિયાળે ઝડપ દઇને તે લઈ લીધી. પછી તેણે કાગડાને કહ્યું બેસ મૂર્ખા, જાણ્યું તારૂં ડહાપણ. તારૂં રૂપ કાંઇ સારૂં નથી, અને તારો રાગ પણ સારો નથી. તારી પાસેથી પુરી પડાવી લેવા, મેં તારાં ખોટાં વખાણ કર્યાં હતાં.

પ્ર૦—શિયાળે કાગડાનાં વખાણ શા માટે કર્યાં ?

પ્ર૦—કાગડાએ પુરી શાથી ખોઈ?

પાઠ ૧૫. જાત્રાએ જઈ આવેલી બિલાડી.

એક બિલાડીને ઘણી ભૂખ લાગી હતી. ઉંદર પકડવાને તેણે ઘણી મહેનત કરી પણ એકે ઉંદર તેના હાથમાં આવ્યો નહિ. પછી તે એક વાણીઆના ઘરમાં ગઇ. ત્યાં તેણે કંકુનાં ટીલાં ટપકાં કર્યાં, અને ગળામાં માળા પહેરી લીધો. પછી તે ઘરની પાછળના વાડામાં ગઈ. ત્યાં એક દર હતું. તેમાં ઘણાં ઉંદરો રહેતા હતા. દર પાસે, હાથમાં માળા ઝાલી તેણે કહ્યું, ઉંદર ભાઇઓ, હું બધાં તીરથ ફરી જાત્રા કરી આવી છું. હવેથી પાપ નહિ કરવાનો મેં ઠરાવ કર્યો છે. હું હવે તમને મારીશ નહિ, માટે તમે કોઈ મારી બીક રાખશો નહિ. અહીં બેસી હું દરરોજ માળા જપીશ.

દરમાંથી દરરોજ બધા ઉંદરો હારબંધ બહાર નીકળતા, ને પાછા હારબંધ અંદર પેસી જતા. બિલાડી રોજ છેલ્લા ઉંદરને પકડી મારી ખાતી. આમ કેટલાક દિવસ ચાલ્યું. પણ આખરે બિલાડીની લુચ્ચાઇ એક ઘરડા ઉંદરના જાણવામાં આવી. એ ઉંદર છાનોમાનો ઘરના રખવાળ કુતરા પાસે ગયો, ને તેને બધી વાત કહી. કુતરાને તેથી રીસ ચઢી. તેણે એ લુચ્ચી બિલાડીને પકડી મારી નાખી.

પ્ર૦—બિલાડીએ ઉંદરને શી રીતે છેતર્યા ?

પ્ર૦—કુતરાએ તેને કેમ મારી નાખી ?

નીતિવાચનમાળા.

પુસ્તક ૧લું.

ભાગ—૨.

પાઠ ૧. ટોપી વેચનારો છોકરો

એક છોકરો હતો. એક વખત તેની મા માંદી પડી. છોકરાએ તેની ઘણી ચાકરી કરી, પણ તેથી મટયું નહિ. પછી તે પાસેના શહેરમાં દવા લેવા ગયો. એ શહેરમાં મોટું દવાખાનું હતું. તેમાં દવા મફત મળતી હતી. દાકતરે દવા ભરવા માટે છોકરા પાસે સીસી માગી. તેની પાસે સીસી હતી નહિ, તેમ સીસી વેચાતી લેવા જેટલા પૈસા પણ ન હતા. તેથી તેણે બજારમાં જઈ પોતાની ટોપી વેચી દીધી. ટોપીના જે પૈસા ઉપજ્યા, તેમાંથી તેણે સીસી ખરીદી, પછી તે દવા લઇને ઘેર આવ્યો. એ દવાથી તેની માનો મંદવાડ મટયો.

પ્ર૦—છોકરો શહેરમાં શા માટે ગયો?

પ્ર૦—તેણે સીસી શી રીતે વેચાતી લીધી?

પાઠ ૨. રાજકુંવરની રમત.

શહેનશાહ સાતમા એડવર્ડ નાના હતા, ત્યારે એક વખત તેમના બાપ સાથે દરીઆકાંઠે ફરવા ગયા હતા. ત્યાં એક માછીનો છોકરો માથે ટોપલી લઈ ઉભો હતો. તેના માથા ઉપરથી રમતાં રમતાં રાજકુંવરે ટોપલી પાડી નાખી. એવામાં તેમના પિતા ત્યાં, આવી પહોંચ્યા. તેમણે કુંવરને ઘણો ઠપકો આપ્યો અને કહ્યું, તમે એ છોકરાના માથા ઉપર ટોપલી પાછી મૂકો. એ સાંભળી પોતાના તોફાન માટે કુંવર શરમાઈ ગયા. તેમણે તરત પિતાના કહેવા પ્રમાણે નીચેથી ટોપલી ઉપાડી, પેલા છોકરાના માથા પર મૂકી.

પ્ર૦—રાજકુંવરે શું તોફાન કર્યું?
પ્ર૦—તેમના પિતાએ શું કહ્યું?
પ્ર૦—તે શાથી શરમાઈ ગયા?

પાઠ ૩. બે ઝાડની વાતો.

એક નદીને કિનારે મોટું ઝાડ હતું. એક વખ વાવાઝોડું થવાથી તે ઉખડી નદીમાં પડયું. એ નદી કિનારે બીજું એક નાનું ઝાડ હતું. વાવઝોડાથી તે પ ગયું નહિ. એથી નવાઈ પામી, પેલું મોટું ઝાડ નાન ઝાડને પૂછવા લાગ્યું, ભાઈ, તું આ તોફાનમાંથી શી રીતે બચ્યું? મારાં મુળીઆં ઘણાં ઉંડાં છે, તોપણ હું પડી ગયું ને તું તો હજી ઉભું જ છે! નાના ઝાડે જવાબ દીધો: વાવાઝોડા વખતે હું નીચે નમી ગયું, ને તું તો ટટાર ઉભું રહ્યું. જો મારી પેઠે તું પણ નીચે નમી ગયું હોત, તો આમ પડી જાત નહિ.

પ્ર૦—મોટા ઝાડે નાના ઝાડને શું પૂછયું?

પ્ર૦—નાના ઝાડે શો જવાબ દીધો?

પાઠ ૪. એક રાજાની વાત.

એક મરાઠા સરદાર હતો. તે મુસલમાન પાદશાહની ...રીમાં રહેતો હતો. તેને શિવાજી નામનો એક દીકરો હતો. શિવાજીએ ઘણી મહેનત કરીને મોટું રાજ મેળવ્યું. એ જાણીને તેનો બાપ તેને મળવાને આવ્યો. બાપને આવતા જાણી શિવાજી ઘણો રાજી થયો. તે પગે ચાલી તેને તેડવા માટે સામો ગયો. બાપની પાસે આવી શિવાજી ...ે લાગ્યો, ને એ હાથ જોડી સામો ઉભો રહ્યો. થોડા ...ડા રહી તેનો બાપ જવા માટે તૈયાર થયો. શિવાજી- ... તેને એક પાલખીમાં બેસાડયો. એ પાલખીની કોર ...ડી પગે ચાલી, શિવાજી તેને કેટલેક દૂર સુધી વળાવી આવ્યો. શિવાજીના આવા ઉંચા વિવેકથી તેનો બાપ ઘણો રાજી થયો,

---

પ્ર૦--શિવાજીએ તેના બાપને કેવી રીતે માન આપ્યું?

પ્ર૦—તેનો બાપ શાથી રાજી થયો?

પાઠ ૫. કાચાં ફળ.

ચીનુ–જુઓ, મોટાભાઈ, આ બોર કેવાં સરસ

મોટાભાઇ–તેં એ ક્યાંથી આણ્યાં ?

ચીનુ–મેં આપણા વાડામાંની બોરડી પરથી આ

મોટાભાઇ–અરે ! આ બોર તું ખાઇશ નહિ.

ચીનુ–હું કેમ ન ખાઉં ?

મોટાભાઇ–એ બોર કાચાં છે.

ચીનુ–કાચાં બોર ખાવાથી શું થાય ?

મોટાભાઇ–બોર કે બીજા ફળ કાચાં હોય અને ખા તો પેટમાં દુઃખે અને તેથી માંદા પડાય

ચીનુ–હું નિશાળે જાઉં છું, ત્યાં મારા વર્ગના કે છોકરા કાચું ચવેણું ખાય છે. તે પણ શું પે દુઃખતું હશે ?

મોટાભાઇ–હા ભાઈ, કાચાં ફળની પેઠે કાચું ચવેણું પેટમાં દુઃખે.

ચીનુ–મોટાભાઈ, કાચાં ફળ ને કાચું ચવેણું ખાવા પેટમાં દુઃખે ને તેથી માંદા પડાય, એ હું બરાબ સમજ્યો.

પ્ર૦—કાચાં ફળ કે ચવેણું ખાવાથી શું થાય ?

પાઠ ૬. ચોકખાઈ વિષે.

ચોકખી ચીજો રાખવી, ચોકખાં પહેરો ચીર,
ચોકખાં ઘરને ચોક પણ, ચોકખે સુખી શરીર;
મધપૂડો રૂડો રચે, માખી રાખી માપ,
ડાઘા કુધી ન દેખીએ, ખરેખરી શુધ ખાપ;
ચોકખે ચિત રાજી રહે, વળે શરીરનું વાન,
ચોકખે સજ્જન ચારમાં, મળે મનુષને માન—દલપતરામ.

પાઠ ૭. છોકરાંની રમત.

એક દહાડો કેટલાંક છોકરાં એક ઝાડ પાસે રમતાં હતાં. રમતાં રમતાં તેમણે ઝાડ ઉપર પથરા ફેંકવા માંડયા. એ ઝાડ ઉપર ઘણાં પંખી રહેતાં હતાં. તેમને પથરા ધડધડ વાગવા માંડયા. એ ઝાડ ઉપર એક ચકલીનો માળો હતો. તેમાં તેનાં બે ઈંડાં હતાં. માળામાં પથરો વાગવાથી એક ઈંડું નીચે પડી ફૂટી ગયું. એ જોઈ ચકલી રડતી રડતી બહાર આવી બોલી. છોકરાંઓ, તમે અમને પથરા શું કરવા મારો છો? તમારા મનને તો રમત છે, પણ અમને તો તમારા પથરા વાગવાથી ઘણું દુઃખ થાય છે. જુઓ તમારો પથરો વાગવાથી મારૂં ઈંડું ફૂટી ગયું. હવે તમે રમત બંધ કરો તો સારૂં. એ છોકરામાં એક ડાહ્યો અને સમજુ છોકરો હતો તે બોલી ઊઠયો, ચકલી બેન, હવે અમે પથરા નાખીશું નહિ. હવે પછી બીજા કોઈને

હરકત થાય એવી રમત અમે રમીશું. નહિ આમ કહી તેણે બધાં છોકરાંને પથરા નાખતાં અટકાવ્યાં

પ્ર૦—ચકલીએ છોકરાંને શું કહ્યું ?
પ્ર૦—ડાહ્યા છોકરાએ ચકલીને શું કહ્યું ?

પાઠ ૮. હંસ અને કાગડો.

એક હંસ અને કાગડાને ભાઈબંધી હતી. તે બંને વડના ઝાડ પર રહેતા હતા. ઉનાળામાં એક દિવસ બપોરે કોઈ મુસાફર પેલા વડના ઝાડ નીચે જઈ બેઠો. તેને પેલા વડ ઉપર બેઠેલા કાગડાએ જોયો. કાગડો અડપલો અને નઠારા સ્વભાવનો હતો. તે પેલા મુસાફરના માથા ઉપર હગાર કરી ધીમે રહી ઉડી ગયો. મુસાફરે ઝાડ ઉપર નજર કરી તો હંસને બેઠેલો જોયો. તેણે વિચાર્યું, કે આ હંસેજ મારા ઉપર હગાર કરી હશે. આથી રીસ ચઢાવી, તેણે એક બાણ માર્યું. તે હંસને વાગ્યું. તેથી હંસ નીચે પડયો ને તરફડીને મરણ પામ્યો. મરતી વખતે તેને વિચાર થયો કે જો મેં આ નઠારા કાગડાની સોબત નાં કરી હોત, તો મારે આમ મરવું પડત નહિ.

પ્રશ્ન—મુસાફર ઉપર હગાર કોણે કરી ?
પ્ર૦—મુસાફરે હંસને બાણ કેમ માર્યું ?
પ્ર૦—મરતી વખતે હંસને શો વિચાર થયો ?

પાઠ ૯. મગર અને વાંદરો.

એક નદીને કાંઠે જાંબુનું મોટું ઝાડ હતું. તેના પર એક વાંદરો રહેતો હતો. એ નદીમાં એક મગર પણ રહેતો હતો. મગર અને વાંદરાને સારી દોસ્તી હતી. વાંદરો દર-રોજ ઝાડ ઉપર બેસી મગરને મીઠાં જાંબુ ખાવા આપતો. એક દિવસ મગરે વિચાર્યું, કે આ વાંદરાનું કાળજું ઘણું મીઠું હશે. માટે જો તેને બોડમાં લઈ જઈ મારી નાખ્યો હોય તો ઠીક. પછી તે વાંદરાને છેતરીને, પોતાની પીઠ પર બેસાડી બોડમાં લઈ ગયો. ત્યાં પહોંચ્યા પછી મગરે તેને કહ્યું, વાંદરાભાઈ, મને તમારા મીઠા કાળજાનો સ્વાદ ચાખવાની ઈચ્છા થઈ ગઈ છે. તેથી મેં તમને અહીં આણ્યા છે. વાંદરે હસીને કહ્યું, અહો ! એમાં શું ? જો તમારે મારા કાળજાની જરૂર હતી, તો મને ત્યાંજ કહેવું હતું. હું તો મારૂં કાળજું ઝાડ ઉપર મૂકીને આવ્યો છું. તમારે એ જોઈતું હોય તો મને ઝાડ પાસે લઈ ચાલો. મગર તેને પીઠ પર બેસાડી ઝાડ પાસે લઈ ગયો. એટલે વાંદરો ફાળ ભરી ઝાડ ઉપર ચઢી ગયો. પછી તે બોલ્યો, હૈયાફુટા, કાળજું તે વળી ઝાડ ઉપર મુકાતું હશે ? હવે ચાલ્યો જા. તારા જેવા નઠારાની સોબત કોણ કરે ?

પ્ર૦—મગર વાંદરાને શા માટે લઈ ગયો ?
પ્ર૦—વાંદરો ત્યાંથી શી રીતે છૂટયો ?

પાઠ ૧૦. સાચાબોલો છોકરો.

એક વખત એક છોકરો રબરનો દડો ઉછાળતો ઉછાળતો બજારને રસ્તે જતો હતો. તેનો દડો બેધ્યાનથી ઉછળીને એક દુકાનની બારીના કાચમાં વાગ્યો. તેથી એ કાચ ભાંગી ગયો. એ કાચ કોણે ભાંગ્યો તેની દુકાનના માલીકને ખબર પડી નહિ. પેલો છોકરો એકદમ દુકાને ગયો અને કહેવા લાગ્યો, શેઠ કાકા, આ બારીનો કાચ મારા વડે ભાંગ્યો છે. માટે તેની કિંમત હોય તે કહો. મારી પાસે હમણાં પૈસા નથી. હું ગરીબ માણસ છું, તેથી તમારી દુકાનમાં નોકરી કરીને એ પૈસા વાળી આપીશ. દુકાનનો માલીક પેલા છોકરાની આવી સાચવટ અને વિવેક જોઈ રાજી થયો. તેણે એ છોકરા પાસે કાચની કિંમત લીધી નહિ, પણ તેને પગાર બાંધી આપી પોતાની દુકાનમાં નોકર રાખ્યો.

પ્ર૦—બારીનો કાચ શી રીતે ભાંગ્યો?

પ્ર૦—છોકરાએ દુકાનના માલીકને શું કહ્યું?

પ્ર૦—દુકાનનો માલીક તેના પર ખુશી કેમ થયો?

પાઠ. ૧૧. સાચ અને જૂઠ.

જુઠું બોલે જે કદી, પાપી પુરો થાય;
તે માટે બાળક તમે, ન કરો એ ઉપાય.
સાચામાં સુખ છે ઘણું, સાચે સૌને સ્નેહ;
સાચે રાચે જગપતિ, સાચે શોભે દેહ—દલપતરામ.

પાઠ ૧૨. હાથી અને દરજી.

એક હાથી હતો. તે દરરોજ એક દરજીની દુકાન પાસે થઇને પાણી પીવા જતો. દરજી દરરોજ હાથીની સૂંઢમાં ફળ કે કંઇ કંઇ ખાવાનું મૂકતો. એમ કેટલાક દિવસ ચાલ્યું. એક દિવસ પેલા દરજીને હાથીની મશ્કરી કરવાનું મન થઇ આવ્યું. બીજે દિવસે જ્યારે હાથી તેની દુકાન પાસે આવ્યો. ત્યારે દરજીએ તેની સૂંઢમાં સોયની અણી ખોસી. હાથીને એથી ઘણી રીસ ચઢી. એ વખતે તો તે કંઈ બોલ્યો નહિ, પણ પાછા આવતાં તેણે કચરાવાળું પાણી સૂંઢમાં ભરી આણ્યું, ને દરજીની દુકાનમાં છાંટયું. તેથી દરજી ભાઈનાં બધાં લુગડાં ખરાબ થઈ ગયાં. એ દરજી ત્યાર પછી કોઇની મશ્કરી કરતો નહિ

પ્ર૦—દરજીએ હાથીની શી મશ્કરી કરી ?
પ્ર૦—હાથીએ એનો બદલો શી રીતે વાળ્યો ?

પાઠ ૧૩. ઢોંગી ગધેડો.

એક ગધેડાને સિંહનું ચામડું જડયું. એ ઓઢીને તે વગડામાં બધે ફરવા લાગ્યો. તેને જોઈ વગડાનાં બધાં જાનવર ડરવા લાગ્યાં. એક વખત એ ગધેડાનો ધણી કુંભાર ફરતો ફરતો ત્યાં જઈ ચઢયો. ગધેડો તેને પણ ડરાવા લાગ્યો. તેના લાંબા કાન જોઈ કુંભારે તો તેને ઓળખ્યો. પછી તેણે ગધેડાના કાન પકડી ખૂબ માર માર્યો અને કહ્યું, લુચ્ચા, તું સિંહનું ચામડું ઓઢી ઢોંગ કરે છે, પણ હું તને ઓળખું છું, કે તું ખરેખર મારો ગધેડો છે. પછી તેના કાન પકડી, પોતાને ઘેર લઈ ગયો. એ ગધેડો ત્યાર પછી ઢોંગ કરવાની ટેવ ભૂલી ગયો.

પ્ર૦—ગધેડાએ શો ઢોંગ કર્યો ?
પ્ર૦—કુંભારે તેને શું કહ્યું ?
પ્ર૦—કુંભારે ગધેડાને કેમ માર્યો ?

પાઠ ૧૪. દયાળુ રાજા.

શિયાજીરાવ કરીને એક રાજા હતો. તે એક દહાડો જંગલમાં શિકાર કરવા ગયો. ત્યાં તેણે એક નાના છોકરાને રડતો જોયો. રાજાને તેની દયા આવી, તેથી તે છોકરા પાસે ગયો. તેણે છોકરાને ધીરજ આપી છાનો રાખ્યો,

અને થોડું ખાવાનું તથા પાણી આપ્યું. પછી તેણે આજુ-બાજુ એ છોકરાનાં માબાપની ઘણી તપાસ કરી, પણ કંઈ પત્તો લાગ્યો નહિ. રાજા તે છોકરાને પોતાને ઘેર તેડી ગયો, અને પેટના છોકરાની પેઠે તેને ઉછેર્યો. જ્યારે એ છોકરો મોટો થયો ત્યારે રાજાએ તેને ધંધે વળગાડયો.

પ્ર૦–રાજા છોકરા પાસે કેમ ગયો ?

પ્ર૦–છોકરાનાં માબાપ જડયાં નહિ ત્યારે રાજાએ શું કર્યું ?

પાઠ ૧૫. મહારાણી મેરી અને ડોસી.

મહારાણી મેરી અને તેમની મા એક દિવસ શહેર બહાર ફરવા ગયાં હતાં. ત્યાં એક ડોસી ઝાડ ઉપરથી સુકાં લાકડાં પાંડતી હતી. ડોસીને ઘણો થાક લાગવાથી તે હાંફતી હતી. તેને જોઈ મહારાણી મેરીને અને તેમની માને ઘણી દયા આવી. તેમણે પોતાની છત્રી વડે ઝાડ ઉપરથી સુકાં લાકડાં પાડયાં, અને ભારી બાંધી, પેલી ડોસીને માથે ચઢાવી. આથી ડોસી ઘણી રાજી થઈ અને તેમનો પાડ માની ચાલતી થઈ.

પ્ર૦–શહેર બહાર ડોસી શું કામ કરતી હતી ?

પ્ર૦–મેરીએ અને તેમની માએ ડોસીને શી મદદ કરી ?

પાઠ ૧૬. રાજા અને ભિખારી.

એક રાજા હતો. તેનું રાજ બીજા પરદેશી રાજાએ લઈ લીધું. તેથી તે જંગલમાં ઝુંપડી બાંધીને રહેતો હતો. એક વખત બપોરે ઝુંપડીમાં બેસી તે રાજા ચોપડી વાંચતો હતો. એવામાં કોઈ ભિખારી બારણે આવી ઉભો. તેણે રાજાને કરગરીને કહ્યું, હું ચાર પાંચ દિવસથી ભૂખ્યો છું. જો આજ મને ખાવાનું નહિ મળે, તો જરૂર હું ભૂખથી મરી જઈશ. તમે મને થોડું ખાવાનું આપશો તો ઈશ્વર તમારૂં ભલું કરશે. રાજાને ભિખારીની દયા આવી. તેણે ઝુંપડીમાં જઈ જોયું, તો ફક્ત એકજ રોટલો હતો. એ રોટલા સિવાય ઝુંપડીમાં બીજું કંઈ પણ ખાવાનું હતું નહિ. આમ છતાં રાજાએ જરા પણ અચકાયા વિના ખુશીથી અડધો રોટલો ભાંગી પેલા ભિખારીને આપ્યો. એટલો રોટલો ખાવાથી ભિખારીનો જીવ બચ્યો. પછી થોડી વાર ત્યાં વિસામો લઈ, રાજાને આશિષ આપી, પેલો ભિખારી ચાલતો થયો.

પ્ર૦—રાજા ઝુંપડીમાં કેમ રહેતો હતો?

પ્ર૦—ભિખારીએ રાજાને શું કહ્યું?

પ્ર૦—તેણે રાજાને આશિષ શાથી આપી?

પાઠ ૧૭. ભાઈ બેનનું હેત.

કનુ અને કાન્તા નામનાં બે ભાઇ બેન એક દિવસ તેમના બાપ સાથે મેળામાં ગયાં હતાં. કનુંએ ત્યાંથી કાચનાં બે સુંદર રમકડાં લીધા. કાન્તાએ રબરની એક બોલતી ચકલી લીધી. કનુને કાચનાં રમકડાં નહિ લેવાને તેના બાપે ઘણુંએ કહ્યું, પણ તેણે માન્યું નહિ. બીજે દિવસે તે નિશાળેથી ઉતાવળો ઉતાવળો ઘેર આવ્યો, ને પેલાં રમકડાં લઈ રમવા લાગ્યો. રમતાં રમતાં તે હાથમાંથી પડીને ભાંગી ગયાં. ત્યાંથી રડતો રડતો તે ઘેર આવ્યો. તેને રડતો જોઈ કાન્તાએ કહ્યું, કનુભાઈ, તું કેમ રડે છે? કનુએ કહ્યું, મારા રમકડાં ભાંગી ગયાં હવે હું શા વડે રમીશ? કાન્તાએ કહ્યું, ભાઈ, છાનો રહે. તારાં રમકડાં ભાંગી ગયાં, તો આ મારી ચકલી છે, એ લઇને રમજે. ચકલી રબરની છે તેથી ભાંગશે નહિ. ચકલી મળવાથી કનુ ખુશ ખુશ થઈ ગયો.

પ્ર૦—કનુ કેમ રડતો હતો?

પ્ર૦—કાન્તાએ તેને શું કહ્યું?

પાઠ ૧૮. પંખીઓ અને પારધી.

એક વખત એક પારધીએ વગડામાં ચોખાના દાણા વેરી, તે ઉપર જાળ પાથરી હતી. ત્યાં થઈ કેટલાંક પંખી ઉડતાં જતાં હતાં. તેમને પેલા ચોખાના દાણા ખાવાની ઇચ્છા થઈ. પછી તે બધાં જાળ ઉપર જઈ બેઠાં. એટલે તેમાં સપડાઇ ગયાં. એટલામાં દૂરથી પારધી આવતો દેખાયો. તેને જોઈ પેલાં પંખીઓએ વિચાર કર્યો, કે જો હવે આપણે કંઈ ઉપાય નહિ કરીએ, તો જરૂર આપણું મોત થશે. એ ટોળામાં એક ઘરડું પંખી હતું તે બોલ્યું, ભાઇઓ, જો આપણે બધાં અહીંથી જાળ લઈ સાથે ઊડીએ તો આપણા જીવ બચે. બધાં પંખીઓએ એના કહેવા પ્રમાણે કર્યું. તેથી તેમના જીવ બચ્યા. પેલો પારધી નિરાશ થઈ પાછો જતો રહ્યો.

પ્ર૦—પંખીઓ જાળમાં શાથી સપડાયાં ?

પ્ર૦—એ બધાં શાથી જીવતાં રહ્યાં ?